

Zapiski bibliograficzne

ZIEMIE ZACHODNIE

Ludzie, ziemia, morze. Rocznik Ziem Zachodnich i Północnych 1963. Towarzystwo Rozwoju Ziem Zachodnich, 1963, s. 379.

Czwarty z kolei tom rocznika informacyjnego, poświęcony historycznej i współczesnej tematyce Ziem Zachodnich, polskiej gospodarki na morzu oraz problematyce niemieckiej. Na tom ten składają się artykuły przedstawiające rozwój gospodarczy i kulturalny ZZ (Zenon Nowak); strukturę ludnościową i proces przeobrażeń społecznych (J. Ziółkowski); udział Wojska Polskiego w wyzwoleniu i zagospodarowaniu ZZ (E. Kuszko); zagadnienie ludności polskiej w Rzeszy w l. 1918—1939 (M. Orzechowski); politykę oświatową na ZZ (F. Herok); rozwój sieci bibliotek F. Szymiczek); przemysłu surowców mineralnych (M. Mrozowski, B. Bednarczuk); osiągnięcia i perspektywy gospodarki morskiej (S. Darski); żeglugi morskiej (C. Wojewódka); rybołówstwa i przemysłu rybnego (B. Kowalewski); sylwetki ludzi morza (J. Pertek); sprawę nazewnictwa na ZZ (S. Rospond); Ziemie Zachodnie jako tereny turystyczne (Z. Filipowicz); udział Mazurów, Warmiaków i Kaszubów w powstaniu styczniowym (E. Sukertowa-Biedrawina); echa powstania styczniowego na Śląsku (A. Targ); problem niemiecki w l. 1945—1962 (E. Męclewski); działalność TRZZ. Poza artykułami o przedstawionej tematyce w skład tomu wchodzi zestawienia informacyjne jak np.: chronologiczne zestawienie dat wyzwolenia spod okupacji hitlerowskiej miast i osiedli ZZ, obszerny leksykon zakładów przemysłowych na ZZ, krótkie charakterystyki miast i osiedli ZZ (część II), chronologia wydarzeń w Niemczech 1945—1962.

„ROCZNIK GDAŃSKI” tom XXI — 1962. Gdańskie Towarzystwo Naukowe. Gdańsk 1962, s. 326.

Tom ctwierają fragmenty przemówień W. Gomułki, J. Ptasieńskiego — I sekretarza KW PZPR w Gdańsku, L. Lendziona — posła na Sejm PRL, wygłoszonych w związku z obchodami (w 1962 r.) 1000-lecia Gdańska oraz udekorowaniem tego miasta Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski. W dziale rozpraw opublikowano: pracę H. Górniewicza pt. *Nazwy własne polskich statków i okrętów pełnomorskich*, która jest pierwszym w języku polskim syntetycznym ujęciem tego zagadnienia; artykuł S. Mikosa, *Powstańcy polscy z 1831 roku, internowani w twierdzy gdańskiej na Biskupiej Górze*, opatrzone aneksem złożonym z 3 listów napisanych przez polskich powstańców; listy Czackiego i Mrongowiusza do Grodka w opracowaniu i ze wstępem K. Meżyńskiego, omawiającego sprawę niezrealizowanych planów powołania Mrongowiusza na stanowisko wykładowcy tzw. gramatyki filozoficznej języków słowiańskich w gimnazjum krzemienieckim; artykuł S. Gieraszewskiego (*Studia nad dziejami stoczni południowobałtyckich w XVI—XVII w.*), napisany na marginesie książki historyka NRD K. F. Olechnowitza pt. *Der Schiffbau der hansischen Spätzeit*; rozprawę E. Cieślaka omawiającego przebieg przetargów Jana Sobieskiego z Gdańskiem o starostwo pruskie oraz znaczenie, jakie miało dla Gdańska nabycie tego starostwa przez króla polskiego. W następnych rozprawach S. Kubik charakteryzuje poglądy etyczne J. Pastoriusa, gdańskiego historyka i pedagoga XVII wieku., a E. Kotarski utwór J. D. So-

likowskiego pt. *Prussia*, jego genezę i budowę. Poza przedstawionymi rozprawami tom zawiera szkice, których autorzy kreślą sylwetki dawnych gdańszczan, artykuły materiałowe, obszerny dział recenzji oraz bibliografię prac archeologicznych i historycznych dotyczących Gdańska w X—XIII w. za lata 1945—1961.

„PRZEGLĄD ZACHODNIO-POMORSKI” zeszyt 2/1963. Dwumiesięcznik, Instytut Zachodnio-Pomorski, Szczecin 1963, s. 182.

Powyższy numer czasopisma zachodniopomorskiego poświęcono w całości problematyce szczecińskiego przemysłu okrętowego. W artykule wstępnym F. Gronowski ogólnie szkicuje rozwój przemysłu okrętowego, wzrost eksportu statków i rozwój polskiej myśli konstrukcyjnej po 1945 r. W kolejnych artykułach przedstawiono rolę Stoczni Szczecińskiej w polskim przemyśle okrętowym, historię tego przemysłu w Szczecinie w l. 1950—1955, jego odbudowę, produkcję, perspektywy rozwojowe, prace Szczecińskiego Oddziału Biura Konstrukcji Okrętowych, zagadnienie szkolnictwa zawodowego dla przemysłu okrętowego oraz przygotowania kadry inżynierskiej dla Stoczni Szczecińskiej. Przedstawiony zeszyt zamykają wypowiedzi zasłużonych pracowników Stoczni Szczecińskiej, recenzje oraz przegląd wydarzeń społeczno-gospodarczych i kulturalnych Szczecina.

„ZARANIE ŚLĄSKIE”. Kwartalnik zeszyt 2/1963. Wydawnictwo Śląskiego Instytutu Naukowego. Katowice-Cieszyn 1963, s. 203.

Zeszyt otwiera artykuł D. Dobrowolskiej pt. *Ostrawa we wspomnieniach górników wielickich*, w którym autorka — na podstawie wywiadów i wspomnień — charakteryzuje motywy wyjazdu górników wielickich do Zagłębia Ostrawsko-Karwińskiego u schyłku XIX i początku XX w., przystosowywanie się

do nowych warunków życia, rozwój ich osobowości, warunki bytu. W następnym artykule F. Zahradnik omawia historię oraz formy działalności Czytelni Ludowej w Cieszynie (1861—1922), organizacji, która odegrała wielką rolę w utrzymaniu polskości na Śląsku Cieszyńskim; S. Migdał analizuje specyficzną rolę ekonomiczną i polityczną burżuazji na Śląsku na przełomie XIX i XX w., A. Szefer pisze o współpracy tzw. Ślązakowców z Niemcami na Śląsku Cieszyńskim w l. 1910—1938, a J. Jaros omawia rozwój badań nad strukturą geologiczną Górnego Śląska od XVIII do XX w., uwzględniając również ogólnie prace z tego zakresu powstałe w okresie 20-lecia międzywojennego oraz w l. 1945—1960. Poza przedstawionymi rozprawami zeszyt zawiera artykuły polemiczne (J. Kucianka, *Ligoniowej spuścizny niestuszne pomnożenie*, Z. Hierowski, *Literatura na Śląsku w świetle nowych opracowań*), recenzje oraz sprawozdania z sesji naukowych.

Śląski Kwartalnik Historyczny „SOBÓTKA”, zeszyt 1/1963. Wrocławskie Towarzystwo Miłośników Historii. Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo. Wrocław 1963, s. 93.

W dziale artykułów i studiów opublikowano G. Labudy uzupełnienia do genealogii Piastów, głównie śląskich, uwagi A. Świerka dotyczące całokształtu problematyki badań nad dziejami śląskich bibliotek klasztornych oraz artykuł M. Orzechowskiego pt. *Ruch polski na Dolnym Śląsku w latach 1922—1939 (w 40-lecie Związku Polaków w Niemczech)*, w którym autor — wyzyskując nieznanne dotąd materiały niemieckie — charakteryzuje znaczenie oraz specyficzne cechy działalności organizacji polskich na Dolnym Śląsku. Poza wymienionymi, przedstawiany numer „Sobótki” zawiera recenzje oraz obszerny dział kroniki naukowej.

Zestawił: W. T.

NIEMCY

Niemcy wilhelmińskie

HANS GÜNTER ZMARZLIK: *Der Antisemitismus im Zweiten Reich*. „Geschichte in Wissenschaft und Unterricht” nr 5/1963, s. 273—286.

Autor stara się wyjaśnić genezę antysemityzmu w okresie II Rzeszy (1871—1918). Stwierdza on przy tym, iż termin „antysemityzm” powstał w Berlinie w r. 1879 i stanowi niejako cezurę między wrogością do Żydów w dawnych wiekach a w czasach po tej dacie następujących. Różnica polega — zdaniem Zmarzlika — na tym, że do 1879 r. wrogość do Żydów powstawała z przyczyn natury religijnej. Natomiast po 1879 r. antysemityzm czerpie swe źródło z uczuć antykapitalistycznych i nacjonalistycznych.

HANS HERZFELD: *Die deutsche Kriegszielpolitik im Ersten Weltkrieg*. „Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte” nr 3/1963, s. 224—245; DIETRICH MENDE: *Die nicht bewältigte Vergangenheit des Ersten Weltkrieges*. „Europa Archiv” nr 9/1963, s. 333—354.

Dyskusja nad głośną książką profesora uniwersytetu hamburskiego Fritza Fischera, *Deutschlands Griff nach der Weltmacht* zaczęła się od chwili, kiedy jej autor ogłosił na łamach „Historische Zeitschrift” (Bd. 188, s. 249 i n.) pierwsze wyniki swoich badań. Gdy pod koniec 1961 r. ukazała się wspomniana książka, której przypadł w udziale duży sukces wydawniczy polemika zatoczyła jeszcze szersze kręgi, czego przykładem są m. in. obydwa przedstawiane tu artykuły. Na fakt ten złożyło się szereg przyczyn, z których niewątpliwie najważniejszą jest śmiała teza Fischera zrywająca z dotychczasowym poglądem historiografii niemieckiej, jakoby I wojna światowa była defensywną walką Niemiec z ich agresywnymi wrogami. Temu tradycyjnemu pogładowi niemieckiej historiografii przeczy już samo ze-

stawienie niemieckich celów wojennych dokonane po raz pierwszy przez Fischera po gruntownych studiach w archiwach Bonn, Koblencji, Poczdamu, Merseburga, Stuttgartu, Monachium i Wiednia. Zestawienie tych celów wykazało, że zamierzenia dokonania zaborów terytorialnych II Rzeszy nie były wcale mniejsze od tych, jakie wysuwała III Rzesza i jest zarazem dowodem na ciągłość niemieckiej polityki zagranicznej, tym bardziej iż Fischer podkreśla, że także polityka Stresemanna i koncepcje polityczne generała Seeckta były kontynuacją polityki z okresu I wojny światowej. Dla nacjonalistycznych historyków zachodniemieckich, którzy przedstawiają Stresemanna jako prekursora idei zjednoczonej Europy a Niemcy hitlerowskie jako zerwanie z całą dotychczasową tradycją, tezy Fischera musiały wywołać polemikę.

Niemcy hitlerowskie

HANS GÜNTER ZMARZLIK: *Der Sozialdarwinismus in Deutschland als geschichtliches Problem*. „Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte” nr 3/1963, s. 246—275.

Lektura dzieł Hitlera *Mein Kampf* i *Hitlers Zweites Buch* wykazuje, że na ich autora wywarły duży wpływ poglądy Darwina. W związku z tym Zmarzlik, uczeń znanego zachodniemieckiego historyka Gerharda Rittera, od niedawna profesor nadzwyczajny uniwersytetu we Fryburgu (NRF) postanowił zbadać sprawę recepcji poglądów Darwina w Niemczech. Ze studiów Zmarzlika wynika, że poglądy Darwina były szeroko rozpowszechnione w Niemczech i to nie tylko w zakresie nauk przyrodniczych, lecz także społecznych, skąd przeszły następnie do życia politycznego.

REGINALD H. PHELPS: *Hitler als Parteiredner im Jahre 1920*. „Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte” nr 3/1963, s. 274—330.

Publikacja zawiera 20 dokumentów — sprawozdań policyjnych z zebrań oraz wieców partii hitlerowskiej w pierwszym roku jej istnienia i jest ważnym przyczynkiem do początków ruchu hitlerowskiego i kariery politycznej Hitlera. Zebrane przez Phelps'a dokumenty pozwalają przede wszystkim zorientować się w metodach propagandowych i argumentach, przy pomocy których starał się Hitler i członkowie jego partii uzyskać poparcie społeczeństwa niemieckiego.

EBERHARD BETHGE: *Adam von Trott und der deutsche Widerstand*. „Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte” nr 3/1963, s. 213—223.

Niemiecka Republika Federalna uważa się za spadkobiercę ideologii opozycji antyhitlerowskiej. W związku z tym w Niemczech zachodnich podkreśla się moralne motywy tej opozycji, wyolbrzymia jej znaczenie i gloryfikuje jej uczestników. Tendencje te są widoczne także w wyżej wymienionym artykule, poświęconym jednej z głównych postaci tej opozycji — Adamowi von Trotta zu Solz.

Niemcy po 1945 r.

HEINZ WEWER: *Die deutsch-israelischen Beziehungen: Ende oder Neubeginn?* „Frankfurter Hefte” nr 7/1963, s. 455—464.

W związku z wypłaceniem przez NRF wszystkich odszkodowań Izraelowi kończy swoją działalność misja Izraela w Niemczech zachodnich. Misja ta była jedynym łącznikiem między tymi państwami. Zachodzi więc potrzeba regulowania stosunków między NRF a Izraelem. Sprawa nawiązania bezpośrednich stosunków dyplomatycznych komplikuje się na skutek podtrzymywania przez rząd boński tzw. doktryny Hallsteina. Państwa arabskie zagroziły bowiem rządowi zachodnioniemieckiemu, iż z chwilą nawiązania stosunków dyplomatycznych NRF z Izraelem, uznają Niemiecką Republikę Demokratyczną. Groźba ta okazała się

się bardzo skuteczna, ponieważ dotąd nie doszło do nawiązania stosunków dyplomatycznych izraelsko-zachodnioniemieckich, mimo że z propozycją taką wystąpił premier Izraela, Ben Gurion, już przed siedmiu laty. Autor artykułu dochodzi — po zanalizowaniu całości kształtu stosunków NRF-Izrael i NRF-świat arabski — do wniosku, że państwa arabskie swojej groźby nie wykonają z uwagi na rozbudowane i bardzo korzystne interesy gospodarcze, jakie łączą je z NRF. Postuluje więc w konkluzji podjęcie ryzyka, tzn. nawiązanie stosunków dyplomatycznych z Izraelem.

THEO M. LOCH: „Shilumim”. *Die deutsche Wiedergutmachung als Stimulanz der israelischen und der deutschen Wirtschaft*. „Europa Archiv” nr 7/1963, s. 246—254.

Artykuł napisany w związku ze zbliżającym się końcem wypłacania przez NRF odszkodowań Izraelowi, ustalonych na mocy układu z dn. 10 IX 1952 r. na sumę 3,450 mld marek zachodnioniemieckich. Autor przedstawia historię powstania umowy, przebieg jej realizacji, rodzaj i zakres zachodnioniemieckich dostaw oraz ich znaczenie dla gospodarki izraelskiej.

G. A. SONNENHOL: *Euphratdamm und die syrische Gesamtplanung*. „Aus-senpolitik” nr 4/1963, s. 229—236.

W styczniu 1963 zapadła decyzja rządu zachodnioniemieckiego w sprawie sfinansowania budowy tamy na Eufracie w Syrii. Autor wysoki urzędnik w Federalnym Ministerstwie Współpracy Gospodarczej, nakreślił historię rokowań syryjsko-zachodnioniemieckich, jak również znaczenie gospodarcze tej inwestycji dla Syrii. Koszt jej wyniesie 350 milionów marek zachodnioniemieckich.

THEODOR HEIDHUES: *Die deutsche Agrarpolitik an der Schwelle der EWG*. „Frankfurter Hefte” nr 6/1963, s. 365—376.

Zbliżający się termin wprowadzenia

jednolitej polityki rolnej we wszystkich państwach wchodzących w skład Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej stawia przed rolnictwem zachodnioniemieckim szereg bardzo poważnych problemów. Rolnictwo zachodnioniemieckie, chronione dotychczas przez państwo wysokimi cłami i wspomagane poważnymi subwencjami, osiągnęło wprawdzie wysoką produkcję, jednak przy bardzo wysokich kosztach, tak że ceny zachodnioniemieckich produktów rolniczych były wyższe nie tylko od cen światowych, lecz także od cen w pozostałych państwach EWG. Wprowadzenie zaś jednolitej polityki rolnej dla całej Wspólnoty zakłada również zniesienie wszelkich subwencji państwowych oraz wprowadzenie jednolitych cen. W związku z tym dochodowość zachodnioniemieckiego rolnictwa zmniejszyła się o dwa miliardy marek rocznie. Połączono to za sobą poważne konsekwencje gospodarcze, społeczne a także i polityczne.

RICHARD F. STAAR: *The Polish-German Boundary: A Case Study in International Law*. „Journal of Public Law” vol. 11, nr 1, Spring 1962, s. 156—174.

R. F. Staar, profesor nauk politycznych uniwersytetu Emory (USA) przedstawia w zarysie historię rokowań, w wyniku których zapadła decyzja ustalenia obecnej granicy polsko-niemieckiej na Odrze i Nysie Łużyckiej. Autor zwraca uwagę, że brak uznania *de jure* granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej przez Stany Zjednoczone, Wielką Brytanię i NRF ma z punktu widzenia prawa międzynarodowego znaczenie niewielkie, gdyż w pierwszym rzędzie decyduje stan rzeczywisty danego terytorium, które znajduje się po II wojnie światowej nieprzerwanie pod suwerennością Polski. Podnoszona często w publikacjach zachodnioniemieckich teza, że o granicy polsko-niemieckiej ostatecznie zadecyduje traktat pokoju z Niemcami, jest dla Staara nieprzekonywająca z dwóch względów. Pozostaje ona mianowicie w sprzeczności

z przesiedleniem Niemców z obszarów objętych przez Polskę. Przesiedlenie takie leżało wszak w intencji Wielkich Mocarstw, które tym samym nie przewidywały ponownego włączenia tych ziem do Niemiec. Wreszcie drugim argumentem przemawiającym za ostatecznym ustaleniem obecnej granicy polsko-niemieckiej jest brak w Umowie Poczdamskiej jakichkolwiek ograniczeń uprawnień Polski do rekonstrukcji gospodarczej byłych ziem niemieckich i prawa do zasiedlania tych obszarów.

P. KRYUKOV, V. MULIN: *Bcnn: Policy of Blackmail and Aggression*. „International Affairs” (Moscow) nr 5, 1963, s. 11—16.

Autorzy artykułu przedstawiają koncepcje strategiczne NATO, zwłaszcza kwestię wielostronnych sił nuklearnych tego bloku. Szczególną aktywność w tym kierunku przejawiają koła polityczne i wojskowe NRF. Objęcie stanowiska ministra obrony NRF przez von Hassela, następcę Straussa, nie spowodowało jakiegokolwiek zmiany w planach militarnych NRF. Niemcy zachodnie nadal pragną posiadać broń nuklearną i współdecydować o jej użyciu. Rząd NRF niedwuznacznie pragnie pomniejszyć kierownictwo USA w NATO na odcinku rozporządzania bronią atomową i przenieść punkt ciężkości tego zagadnienia na NATO, w którym NRF uzyskałaby czołowe miejsce. Dążenie NRF do wyposażenia NATO w broń atomową przejawia się również na polu tworzenia i popierania w NRF własnych badań atomowych dla celów wojskowych i rozbudowy zachodnioniemieckiego przemysłu atomowego, np. zakładów Degussa.

ALARD VON SCHACK: *Heimatrecht und Selbstbestimmung*. „Aussenpolitik” nr 6/1963, s. 411—417.

Prawo do samostanowienia i stworzone dla rewizjonistycznych potrzeb „prawo do stron ojczystych” jest szeroko wykorzystywane dla podważania podstaw prawnych granicy polsko-nie-

mieckiej zarówno przez rząd NRF, jak i przez zachodniemiecką doktrynę prawa międzynarodowego.

Autor artykułu reprezentuje krytyczną postawę wobec skuteczności i celowości w posługiwaniu się argumentacją opartą na prawie do samostanowienia i „prawie do stron ojczystych”. Schack stawia rządowi federalnemu zarzut zbytnej uzależnienia swej polityki zagranicznej, a polityki wschodniej w szczególności, od argumentacji prawnomiędzynarodowej z pominięciem obiektywnej sytuacji.

„Prawo do stron ojczystych” zostało oparte w oświadczeniu rządu NRF z dn. 28 IX 1956 r. na zasadzie prawa samostanowienia. Prawne podstawy tego oświadczenia nie wytrzymują jednak krytyki, podobnie jak etymologiczna i socjologiczna analiza słowa „Heimat”.

Schack patrzy pesymistycznie na możliwości powrotu przesiedlonych na dawne terytoria. Wnioski takie wyciąga zarówno z przesłanek zawartych w pojęciach prawa do samostanowienia i „prawa do stron ojczystych”, jak też z rzeczywistego stanu byłych niemieckich obszarów wschodnich. Także plebiscyt jako forma realizacji prawa do samostanowienia nie ma — jego zdaniem — najmniejszych szans na urzeczywistnienie. Stan faktyczny, jaki wytworzył się po II wojnie światowej, każe spojrzeć realistycznie na cele, jakie stawiają sobie przesiedleńcy. Powinni oni szukać rozwiązania i zaspokojenia swych zamierzeń na drodze innej niż ta, którą dotychczas lansują.

Niemcy a integracja Europy zachodniej

JOHANNA SCHOMERUS: *De Gaulles Europa-Konzeption im Spiegel seiner Memoiren und Reden*. „Europa Archiv” nr 9/1963, s. 323—332.

Autorka, naczelna redaktorka i lektorka znanego wydawnictwa zachodniemieckiego A. G. Ploetz w Würzburgu, podjęła próbę przedstawienia koncepcji integracji europejskiej prezydenta de Gaulle'a na podstawie jego pamiętników i przemówień. Jak wiadomo, prezy-

dent Francji nie opublikował, ani też nie rozwinął w żadnym ze swoich przemówień szerzej swojej koncepcji europejskiej. Z tej przyczyny musiała autorka napotkać na duże trudności i w praktyce ograniczyć się do zestawienia i przeanalizowania tych nielicznych fragmentów i zdań, jakie na ten temat prezydent de Gaulle wypowiedział. Nie umniejsza to wartości artykułu, który jest ciekawym przyczynkiem do badań nad problematyką integracji zachodnioeuropejskiej oraz stosunków francusko-niemieckich.

RICHARD BAILEY: *Grossbritannien nach dem Abbruch der Brüssler Verhandlungen*. „Europa Archiv” nr 7/1963, s. 263—268.

Rokowania w sprawie przystąpienia Wielkiej Brytanii do EWG koncentrowały się na trzech zasadniczych sprawach: 1) *Commonwealthu*, 2) rolnictwa brytyjskiego, 3) Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (*EFTA*).

Wszystkie powyższe problemy nasywały sporo trudności, niemniej jednak zarówno główny negocjator ze strony Wielkiej Brytanii, minister Heath, jak również przewodniczący Komisji EWG prof. Walter Hallstein, wyrazili pogląd, że rokowania zakończyłyby się sukcesem, gdyby nie brak dobrej woli ze strony Francji prezydenta de Gaulle'a. Zerwanie rokowań postawiło Wielką Brytanię wobec szeregu bardzo poważnych problemów gospodarczych. Szukanie alternatywy gospodarczej dla przystąpienia do Wspólnoty jest bardzo utrudnione z powodu dużego bezrobocia sięgającego liczby jednego miliona osób. W przemyśle brytyjskim zaznaczył się spadek nakładów inwestycyjnych, ponieważ wielu przemysłowców wstrzymało inwestycje do chwili rozeznania się w nowej sytuacji wywołanej przewidywanym przystąpieniem do Wspólnego Rynku. Jedynie na polu handlu zagranicznego szukanie alternatywy zakończyło się pozytywnym rezultatem: przyspieszone zostało obniżenie celi wewnątrz Europejskiego Stowarzysze-

nia Wolnego Handlu. Całkowite zniesienie ceł ma nastąpić do końca 1966 r. Niemniej jednak byłoby przedwczesnym uważać, że rozwój Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu jest zapewniony, ponieważ istnieją dwa poważne problemy do rozwiązania: znalezienie alternatywy dla tradycyjnego duńskiego eksportu produktów rolniczych do Niemiec zachodnich oraz dla austriackiego eksportu do krajów należących do Wspólnego Rynku.

GÜNTER BUTTKUS: *Die zukünftige Wirtschaftspolitik der EWG*. „Europa Archiv” nr 5/1963, s. 175—184.

Dn. 24 X 1962 r. Komisja EWG opublikowała program działalności na najbliższe lata. Program ów wywołał w Niemczech zachodnich ożywioną dyskusję, w której udział wzięły czołowe osobistości życia gospodarczego z wicekanclerzem i ministrem gospodarki — prof. Erhardem na czele. Ustosunkował się on bardzo krytycznie do zamierzeń Komisji. Przedstawiany artykuł nawiązuje do przebiegu dyskusji i po gruntownej analizie wszystkich elementów dodatnich i ujemnych postuluje przyjęcie programu Komisji, który — zdaniem Buttkusa — nie jest wyrazem dążeń Komisji do gospodarki planowej, jak się tego obawiają niektórzy oponenci, tylko próbą ujednoczenia polityki gos-

podarczej wszystkich państw wchodzących w skład EWG.

ALWIN MÜNCHMEYER: *Agrarprobleme der EWG im weltweiten Zusammenhang*. „Aussenpolitik” nr 5/1963, s. 301—308.

Autor, wieloletni przewodniczący a obecnie wiceprzewodniczący jednej z najpoważniejszych organizacji gospodarczej Niemiec zachodnich (*Deutscher Industrie- und Handelstag*) oraz przewodniczący Stałej Konferencji Izby Przemysłowych i Handlowych krajów wchodzących w skład Wspólnego Rynku, stwierdza, że w najbliższym czasie handel produktami rolnymi stanie się jednym z najważniejszych problemów gospodarczych i politycznych Zachodu. Duży wpływ na rozwój sytuacji będzie miała EWG, największy na świecie importer produktów rolniczych i jej polityka agrarna. W istocie problem sprowadza się do sprawy poziomu cen produktów rolniczych we Wspólnym Rynku i ich stosunku do cen światowych. Münchmeyer opowiada się przeciwko dążeniom do autarkii rolnej Wspólnego Rynku i za uwzględnieniem interesów krajów rolniczych nie należących do Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej.

Zestawili: Z. K., J. M.